

LŐRINCZNÉ DR. BENCZE EDIT*

Trianon és Magyarország déli határrégiói

Trianon and southern borderline of Hungary

ABSTRACT

The Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes was formed in Belgrade on 1 December 1918, however the Allied did not translate into immediate recognition of the state, because of claiming an international agreement on precisely what its border should be done. The newly formed state had border disputes with 6 countries, to the north with Hungary and Austria, to the south with Bulgaria and Albania, as well as with Italy on Adriatic territories, and with Romania on Banat. Concerning Hungary the Serbian army occupied all the territories and more reaching into the country as far as Pécs during 1918, claiming form Hungary at the Paris peace conference, which strengthened almost all of them by the treaty Trianon signed on June 4, 1920. The Serbs got Southern Hungary, Slavonia, and Croatia (confederated with Hungary for 700 years) to create the unlikely "Yugoslavia", which, effectively, no longer exists.

1. Bevezetés

A 19. században, valamint a 20. század elején a Kárpát-medence egyik alapvető kérdésének számított, hogy a régióban a modernizáció soknemzetiségű birodalmak keretei között, avagy kisebb, kevésbé soknemzetiségű egységeken belül valósul-e meg. Az első világháború végén ez a kérdés eldőlni látszott, s a birodalmi koncepciónak, az Osztrák–Magyar Monarchia fennmaradásának csak csekély esélye volt.¹ Ez is megbukott egyrészt az ellentétes nagyhatalmi érdekeken, másrészt a térségben felerősödő nacionalizmusnak köszönhetően. Ennek függvényében a létrejövő új államhatárok meghúzásában két tényező játszott kiemelkedő szerepet. Egyik oldalon a nagyhatalmak, míg a másikon a háború következtében felerősödő, kialakulóban lévő régi-új kisállamok érdekei húzódtak meg, mely folyamatot kiválóan szemlélteti a hazánktól délre létrejövő délszláv állam és határainak kijelölése. A nagyhatalmi versengés mindig is jelen volt a térségben, de a 19. század végén felerősödve éppen ez volt az, mely kielezte a Balkánon végigsöprő nacionalizálódási hullámot, kijátszva annak gyakran egymással ellentétes megnyilvánulásait. A nagyhatalmak a Balkánon sem a 19. század végén, sem az első világháborút lezáró békekötések során nem a természetes etnikai határok figyelembe vételével húzták meg az országhatárokat, sokkal inkább pillanatnyi szövetségeseikkel kötött alkuk és saját érdekeik alapján.

Ezen külső ellentmondásokat felerősítette a térség országainak megkésett nemzetállami fejlődése, mely sajátosan, torzulásokkal tarkítva ment végbe. Az újonnan létrejövő nemzetállamok – Bibó szavaival élve kulturnemzetek –, Szerbia, Románia, Görögország és Bulgária, a 19. század végén regionális középhatalmakként kapcsolódtak be a Balkán újrafelosztásába.² Ennek során múltbeli létező, vagy elképzelt határait tekintették kiindulópontnak, melyek szinte soha nem egyeztek az akkori tényleges etnikai és vallási határokkal. Ezen ellentmondásokat tükrözi a két Balkán-háború, a két világháború és végül Jugoszlávia felbomlása.

* PhD, főiskolai docens, tanszékvezető-helyettes, Kodolányi János Főiskola Társadalomtudományi Tanszék.

A régióban a nemzetállamok megteremtésével együtt a tudatos politika színterére emelkedett az etnikai terek hozzáigazítása az általuk követelt területekhez, s az etnikai tisztogatók a nemzetépítés alapelemévé vált. Napjainkban mindez újra erőre kapott, hiszen Jugoszlávia felbomlása kapcsán olyan kérdések merültek fel, mint a tagköztársaságok, valamint Koszovó és a Vajdaság autonóm tartományok milyen nemzeti célokat fogalmaznak meg maguknak, s ezek mennyire sértik egymás érdekeit. Ha egymás rovására határozzák meg nemzeti célkitűzéseiket, az összeütközéshez vezet, mint ahogy ez be is következett a kilencvenes évek balkáni háborúiban. Ugyanakkor az új politikai egységek kialakítása nem csak belső érdekek és egyéni elhatározás függvénye, hiszen felveti azt a problémát, hogy kinek lehet önrendelkezési joga. A balkáni népeknek és nemzetiségeknek? Vagy a korábbi alkotmányos különállással rendelkező tagköztársaságoknak?³

2. Elképzelések a háború időszakában

A késői nemzetállam megteremtésének ellentmondásait jól szemlélteti az első világháború után nagyhatalmi segédlettel létrejövő délszláv állam, a későbbi Jugoszlávia, mely elsősorban a nagyszerb elképzeléseket valósította meg. Ennek érdekében a délszlávokat jelentős részben egyesítő ország a többi nemzetiség ébredező nacionalizmusának elnyomásával, az önálló államiság megteremtésének különféle módon történő megakadályozására építette hatalmát. A pillanatnyi nagyhatalmi és szerb érdekek alapján meghúzott határok nem estek egybe sem az etnikai, sem a korábbi politikai, történelmi, civilizációs határokkal, s mindez állandó feszültséget eredményezve az ország szétesésének lehetőségét napirenden tartotta, mely az első adandó alkalommal meg is valósult.

Szerbia, mely rövid háborúra számított nagyon korán megpróbálta bebiztosítani magát, ezért már 1914-ben célként fogalmazta meg a nagy Délszláv Állam létrehozását és ennek megvalósításához a Monarchiával szembeni területi igényeit. Ennek alapján igényt tartott Boszniára, Hercegovinára, a Vajdaságra, Dalmáciára, Horvátországra, az Isztriára és Szlovéniára, s a határok pontos meghúzásával megbízott egy tudóscsoportot.⁴ Az 1914. december 7-i Nišben megjelentetett nyilatkozata a délszlávok egyesítése mellett foglalt állást. Az önálló Jugoszlávia létrehozásáért a szerb kormányzat mellett még két politikai erő is lobbizott. Az egyik a Monarchiából 1914 után emigrált délszláv politikusokat tömörítő Jugoszláv Bizottság volt, mely azonban csak 1917-ben, a korfui nyilatkozat után vált meghatározó politikai erővé. A másik csoportosulás a Monarchiában maradt délszláv politikusokból állt, akik hosszú ideig a Birodalom trialista átszervezésében látták a kiutat, de sorozatos visszautasításuk miatt, valamint a győztes Olaszország területi követeléseitől való félelmükben a háború előrehaladtával közeledtek az önálló Jugoszlávia létrehozásának gondolatához. Az 1917. július 20-i korfui deklaráció fordulóponthoz vezetett, hiszen az az egyes álláspontok közeledésével már az emigráns szerb kormány, a Jugoszláv Bizottság és a Monarchia délszláv politikusainak közös dokumentuma volt, mely a jugoszláv állam megteremtése mellett tette le a voksot.⁵

Míg Szerbia már 1914-ben készült a nagyszerb államiság megvalósítására, addig a nyugati hatalmak esetében hosszú ideig komolyan fel sem merült az Osztrák–Magyar Monarchia feldarabolásának gondolata, melynek persze nem mond ellent a szövetségesek érdekében végrehajtható megcsonkítás. A Monarchia egységét támasztja alá Wilson programja is, mely a X. pontban kimondja, hogy „Ausztria–Magyarország népei részére... meg kell adni az önálló fejlődés legszabadabb lehetőségét, s csak Szerbiával és Montenegróval kapcsolatban rendelkezik a XI. pontban, miszerint a két államot „ki kell üríteni; a megszállt területeket helyre kell állítani; Szerbiának szabad és biztosított kijáratot kell adni a tengerhez”.⁶ Wilson tehát nem beszél sem az OMM népeinek önállóságáról, sem az egységes

délszláv államiságról, ami nem jelenti azt, hogy ez ne merült volna fel a szövetségesekben. A háború során ugyanis az Osztrák–Magyar Monarchia jövőjét illetően számos, egymásnak gyakran ellentmondó forgatókönyv is napvilágot látott, melyek között több variáció született a Monarchia fenntartását szolgáló belső, föderatív átszervezésre, illetve a birodalom feldarabolására is, s a nagyhatalmak mindenkori érdekeinek és a háborús eseményeknek megfelelően, hol az egyik, hol a másik vélemény került előtérbe.⁷ A Nyugat álláspontjában a fordulópont 1918-ban következett be, amikor győzött az Osztrák–Magyar Monarchia feldarabolásnak, s ezzel együtt a nagy délszláv állam létrehozásának gondolata.

Hasonló átalakulás ment végbe a háború utáni rendezés alapelvét illetően, hiszen az első világháborút lezáró békék sarokkövének eredetileg a nemzeti önrendelkezést, illetve a nyelvi-etnikai és a politikai határok szinkronba hozatalát tartották. Ezt azonban teljesen felülírták más stratégiai és gazdasági szempontok, főként a nagyhatalmak és szövetségeik érdekeinek figyelembe vétele, így a wilsoni elvek teljesen háttérbe szorultak. A délszláv állam létrehozása esetében bonyolították még a kérdést a térség összetett néprajzi és demográfiai viszonyai, vélt vagy valós történelmi örökségeik, ezért a határok meghúzása a legkevésbé sem felelt meg a nemzeti-etnikai elveknek.

2. A délszláv állam létrejötte

A délszláv állam a szerbek, horvátok és szlovének önrendelkezése alapján több lépcsőben jött létre. Kiindulópontként a már említett korfui nyilatkozat szolgált, melyet 1918. október 5–6-án Zágrábban a Szlovének, Horvátok és Szerbek Nemzeti Tanácsának megalakulása követett. A Tanács fő célja a Monarchia délszláv lakosságát magában foglaló egységes és önálló, demokratikus berendezkedésű állam megteremtése volt, s villámgyorsan cselekedett is, hiszen október végén kikiáltotta a Szlovén–Horvát–Szerb Államot. November 9-én Genfben a szerb kormány és a Nemzeti Tanács a létrejövő állam berendezkedése körüli vitákat is rendezte és a megállapodással elhárult az utolsó nagy akadály, így 1918. december 1-jén megtörtént a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság kikiáltása.^{8,9}

Az új állam nemzetközi elismerésére és határainak megállapítására a párizsi békekonferencián került sor, ahol 1919 tavaszán az antant hatalmak elfogadták az egységes délszláv állam létrejöttét. Szerbia háborús szerepvállalása következtében az új állam, mint győztes és szövetséges hatalom lépett fel területi igényeivel, melyeket történelmi, nemzeti, etnikai, gazdasági és földrajzi szempontokkal indokolt.

Ezen területi követelések miatt a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság létrejöttekor azonnal hat országgal került összetűzésbe, melyek közül Olaszországgal és Romániával szemben különösen nehéz volt érdekeit érvényesíteni, tekintettel arra, hogy mindkettő győztes államnak számított. Olaszország 1915-ben Londonban, míg Románia 1916-ban Bukarestben titkos szerződést kötött az antanttal, s ennek értelmében igényt tartottak a délszláv állam által is követelt területekre.

Olaszország vitatta az Isztriai-félsziget, Fiume, Trieszt, Zára és a Kvarner-szigetek, valamint a szlovén etnikai területek délnyugati sávjának hovatartozását, s jól tükrözi a helyzet bonyolultságát, hogy a párizsi béketárgyalásokon nem sikerült a kérdéssel megállapodni. Erre csak az 1920. november 10-i rapallói szerződésben került sor, s a döntés igen hátrányosan érintette az új államot, tekintettel arra, hogy a vitatott területek mind Olaszországhoz kerültek. Fiume szabad város lett, de 1924-ben a település is olasz kézre jutott.

Romániával szemben a délszláv állam részleges sikert aratott, mert az 1923-ig húzóódó konfliktus zárásaként az antant neki ítélte a Bánát nyugati és középső részét, ugyanakkor a Bánát nagyobb, keleti fele, így Arad és Temesvár román kézben maradt.

Szintén sikertelennek bizonyultak Ausztriával szemben a Karintiára vonatkozó követeléseik, ahol annak ellenére, hogy a népesség 70%-a horvát és szlovén volt, mégis a Saint-Germainben aláírt béke alapján megtartott népszavazáson a szavazók 59%-a Ausztriát választotta. Ugyanakkor a Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz csatolták a korábban Ausztriához tartozó Dél-Stájerországot, Krajna nagyobbik részét, Szlovéniát és Dalmáciát. Jugoszláviához került a közös osztrák-magyar közigazgatás alatt álló Bosznia-Hercegovina is.

A neuilly-i szerződés értelmében a vesztes Bulgáriának is át kellett engedni egyes, zömében bolgárok és macedónok által lakott nyugati területeket, melyek nem csak etnikai, hanem földrajzi szempontból is megkérdőjelezhetőek voltak.

Sikertelen volt a délszláv állam tengeri kijáratra hivatkozva hangoztatott követelése Albánia északi részére, annak ellenére, hogy mintegy három évig megszállva tartotta a területet. Ugyanakkor megkapta az Albánia északkeleti régiójában található ún. prizeni négyszöget.¹⁰

Az elhúzódoó, a pillanatnyi és főként nagyhatalmi érdekeket tükröző területi rendezések állandósították a feszültséget a térségben. A szomszédos államok nem nyugodtak bele veszteségeikbe, az első adandó alkalommal visszavágtak és részt vállaltak Jugoszlávia második világháborús feldarabolásában. Olaszország vitatta Dalmácia hovatartozását, Magyarország igényt tartott az elcsatolt magyarlakta területekre, elégedetlenek voltak az osztrákok, a románok a Bánátot, míg Görögország és Bulgária Macedónia Jugoszláviához való tartozását kérdőjelezte meg. A nagyszerb igények sem kerültek maradéktalanul kielégítésre, így Jugoszlávia a második világháborúban vesztes Olaszországgal szemben érvényesíteni tudta követeléseit az Isztriai-félszigetre, Fiume városára, az adriai szigetekre, illetve Zárára vonatkozóan. A hosszan tartó olasz–jugoszláv vitát végül csak az 1975-ös osimói egyezmény zárta le, amelyben a felek véglegesnek ismerték el a jugoszláv–olasz határt. A jugoszláv haderő 1945-ben Karintia elfoglalásával igyekezett érvényt szerezni az Ausztriával szembeni követeléseinek, de végül csapatai kivonására kényszerült.

1. térkép. A délszláv állam területi követelései és végső határai (1918–1921)
Map 1. Territorial Claims and Final Borders of the first Yugoslavia (1918–1921)

Forrás: Lampe, John, R. (2000): Yugoslavia as History. Twice there was a country. New York, Cambridge University Press. 115.

3. A békekonferencia megnyitásától a trianoni határokig

A háborút követő években a magyar–jugoszláv viszony sarokköve az államhatár meghúzása volt, de a saját érdekek érvényesítése egyik fél számára sem volt egyszerű. Magyarország számára a legnagyobb nehézséget az jelentette, hogy vesztes országgént nem vehetett részt a tárgyalásokon. Nehezítette a kérdést a belső forradalmi átalakulás, különösen a Tanácsköztársaság, melyet a győztes nagyhatalmak nem is fogadtak el tárgyaló félnek, s ez lehetővé tette, hogy a szomszédos újonnan szerveződő államok, így a délszláv állam is hazánk terhére kísérelje meg határai kialakítását. Nem csak Magyarország, hanem a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság is nehézségekbe ütközött, mert az újonnan létrejött, de először még el nem ismert kisállam bár részt vett a békekonferencián, de csekély beleszólása volt, különösen az olasz ellenérdekeltség miatt. Ez a magyarázata annak, hogy a jugoszláv delegáció nem érkezett kiforrott követelésekkel Párizsba és álláspontja az északi határokat illetően többször változott.

Ha elméleti síkon közelítjük meg a kérdést, akkor a magyar–jugoszláv államhatár kijelölése ellentétben a nemzetközi joggal nem a két érdekelt fél megállapodásával jött létre, hanem egy államét, a háborúban győztes és a szövetségesek támogatását bíró délszláv államét, valamint a győztes nagyhatalmak érdekeit tükrözte. Bonyolítja a jogi helyzetet, hogy az újonnan létrejövő Szerb-Horvát-Szlovén Királyság fegyverrel is érvényt szerzett akaratának, s ezzel kész helyzet elé állította a békekonferenciát, mely valójában az így kialakult állapotot szentesítette. Nem véletlen, hogy az így meghúzott határok befelé irányultak, a két nemzetállamot elválasztották egymástól. A határok elválasztó szerepe rendkívül erős lett, s szinte egyáltalán nem tette lehetővé a határ két oldalának funkcionális összekapcsolódását.¹¹

Mindezek következtében a magyar–jugoszláv határ meghúzása hosszú folyamat eredménye, melyet kiválóan ábrázol a Gulyás László által alkalmazott hatlépcsős modell.¹² Ennek alapján az első lépést a szerbek által a háború idején bejelentett területi igények jelentik, melynek 1918 őszén fegyverrel is érvényt szereznek (2. lépcsőfok). Kihasználva Magyarország szorult helyzetét, jelentős magyar területeket foglaltak el (Szabadka, Baja, Barcs, Szigetvár, Pécs), melyet a belgrádi katonai konvenció szentesített. 1918 decemberében megszállták a Muraközt is, s ezzel a délszláv állam ténylegesen rátette kezét azon területekre, melyet meg kívánt szerezni, s kikényszerítő lépéseivel kész tények elé állította a békekonferenciát, mely valóban nem kérdőjelezte meg és nekik ítélte az ideiglenesen megszállt területek túlnyomó részét. Így nem képzett vitaalapot a Vajdaság (csupán peremterületek vonalainak meghúzása igényelt hosszabb időt), valamint Horvátország és Szlavónia elcsatolása. A harc a Bánát keleti részének megszerzésért, Észak-Baranyáért, a Bácska északnyugati területeiért, valamint Temesvár, Baja és Pécs megszerzésért folyt.¹³

A békekonferenciát a nagyhatalmak esetében is megelőzte a felkészülés, melyben Anglia és az USA élen járva már a háború végén megfogalmazták, hogy hol húzódjanak a délszláv állam határai (3. lépcsőfok). Árnyaltta teszi a kérdést, hogy vajon volt-e jogosultsága a Szerb-Horvát-Szlovén Királyságnak a konferencián való részvételre, tekintettel arra, hogy nemzetközi elismerése még váratott magára. Ennek ellenére a nagyhatalmak fogadták a délszláv állam küldöttségét, de hivatalosan csak, mint a Szerb Királyság Delegációja jelenhetett meg.¹⁴

A békekonferenciára tehát mind a Nyugat, mind a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság készült és különféle elképzelésekkel érkezett. Valójában azonban a szerb küldöttség álláspontja még meglehetősen képlékeny volt, s az év folyamán többször változott. Kezdetben olyan irreális és nagyratörő tervek is napvilágot láttak, melyek a történelmi Magyarországot Csehszlovákiával együtt bekerítve, a határt a Fertő-tó, a Rába, a Zala-folyó, a Balaton,

Baja, Duna, Maros vonalán húzta volna meg, s ezzel az egész Dél-Dunántúl a Mecsekkel, Péccsel és a szénbányákkal a kezére került volna. A hivatalos memorandumban (4. lépcső) azonban francia nyomásra mérsékelve követeléseit már a Budiás–Zádorlak–Maros–Horog–Mélykút–Bácsmonostor–Dunaszederkény–Diósvizlő–Darány–Babócsa–Iharosberény–Murakeresztúr–Alsólendva–Szentgotthárd határvonal szerepelt, vagyis már nem beszéltek a Bácska és Baranya északi részének elcsatolásáról, így az újabb koncepció alapján Baja, Pécs és Szigetvár Magyarországhoz tartozott.¹⁵

Az ötödik lépést a határok meghúzása jelentette, mely jelen esetben a Román Határkijelölő Bizottság tevékenységi körébe tartozott. A Bizottság 1919. február 8-án kezdte meg tevékenységét és április 6-ra elkészült javaslatával. Ennek alapján a jugoszláv államnak ítélte a Muraközt, a Bácskában Szabadkát, viszont a Bánátban Magyarországnál maradt a Szegeedtől délre található kis területet, ezzel nem a Maros lett a határfolyó. A beterjesztett javaslatot elfogadta mind a Külügyminiszterek Tanácsa (május 8), mind a Legfelsőbb Tanács (május 12). Bár a jugoszlávok lényegében elérték, amit akartak, mégis a nyár végéig szinte minden határszakon kisebb változtatásokat akartak, melyek közül néhányat az augusztus 1-jén a legfelsőbb Tanács által meghozott végleges döntés is számításba vett. Többek között a délszláv államnak ítélte a Muravidéket, Baranyában javukra kisebb határkiigazítást hajtott végre, s csupán a Szegeedtől délre található terület hovartartozásában nem születtek döntés, ezt a Határkijelölő Bizottságra bízta.

Bár békekonferencia alapvetően a jugoszláv igények figyelembe vételével jelölte ki a délszláv állam északi határait, az mégis a legyőzött és a forradalmak által megtépzott Magyarország helyzetét kihasználva újabb és újabb követelésekkel áll elő. A radikalizálódást tükrözi, hogy fokozatosan visszatértek az eredeti álláspontjukhoz, vagyis Baranya és Bácska kérdéséhez. A legerőteljesebb propagandát a pécsi szénbányák megszerzése érdekében folytattak, melyet a Mecsek mint természetes határra való hivatkozással támasztottak alá. Ennek érdekében október 7-én jegyzéket juttattak el a konferenciához, melyben a pécsi szénbányákra vonatkozó öt éves kizárólagos jogot követeltek, majd ezzel már nem megelégedve, az október 22-i újabb hivatalos jegyzékében igényt tartottak az egész Baranyára, Pécsre és Mohácsra.

A békekonferencia azonban ezen követeléseknek nem kívánt teret engedni, sőt elrendelte a megszállt területek kiürítését, melynek azonban hosszú ideig nem sikerült érvényt szereznie, hiszen a kiürítés csak 1921. augusztus 24-én történt meg. Míg a délszláv állam Baranya kérdésében nem tudott változtatni a korábban kialakított határokon, addig sikeresen lépett fel a Drávához kapcsolódó határkiigazítási kérésével. Követelése 78 km²-nyi területre és kb. 5000 lakosra vonatkozott, melyet azzal támasztott alá, hogy a Dráva medrének változása miatt ez a rész Magyarországhoz került. Kérésének teljesítéséhez megszerezte az amerikai támogatást, így a kérdéses régió a délszláv államhoz került.¹⁶

4. A Trianoni béke és a déli határok

A Trianoni béke második része rögzítette Magyarország új határait, melyek a déli határvidéken a békekonferencia 1919. évi döntéseit erősítette meg (6 lépés). Ennek alapján a délszláv államhoz csatolták a Muraközt és a Muramentét, Dél-Bácskát, Dél-Baranyát, a Bánát nyugati és középső részét, az 1102 óta a magyar Szent Korona fennhatósága alá tartozó Horvátországot, valamint Fiume városát. A békeszerződés nem adott helyet a jugoszlávok Mohácsra, Bajára és Pécsre vonatkozó követeléseinek. A határvonal kialakítására az etnikai elv érvényesülésének teljes hiánya jellemző, s az etnikai választóvonalak mellett sem a helyrajzi, sem a vízrajzi, sem a természetes (a Dráva kivételével), sem a történelmi,

sem a kulturális, sem a gazdasági választóvonalakat nem vették figyelembe.¹⁷ A Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz került a történelmi Magyarország területének 7,4%-a, mintegy 21 000 km²-nyi terület, valamint 1,6 millió lakos, melyből 465 000 volt magyar.¹⁸

A létrejövő új államban a legnagyobb feszítő erő mindig is az ország etnikai heterogenitása volt, s az állandóan napirenden lévő etnikai ellentétek fő oka abban keresendő, hogy olyan többnemzetiségű állam jött létre, ahol az államalkotó szerb-horvát, valamint szlovén nemzet többségét csak mesterségesen lehetett létrehozni, s az ország határai közé jelentős nemzeti kisebbség került. A Szerb-Horvát-Szlovén Királyság a két önálló állam, Szerbia és Montenegró mellett alapvetően az Osztrák-Magyar Monarchia részeiből jött létre, s ha nem is maradéktalanul, de megvalósította a nagyszerb igényeket. A hosszas csatározások eredményeképpen megszerveződő állam a korábbi 63 000 km²-ről 247 500 km²-re növelte területét, s lakossága 11,9 millió főt számlált. Habár 720 ezer délszláv rekedt az országon kívül, a szerbek 98,5%-a a délszláv államhoz tartozott.¹⁹

Ennek a szerb sikernek azonban nagy ára volt, hiszen a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság ezzel soknemzetiségűvé vált annak minden negatív következményével. Az új államban a szerbek aránya mindössze 42%-ra zsugorodott, a horvátoké 23, a szlovéneké 8, a bosnyákoké 6, míg a macedónoké 5% volt. Rajtuk kívül főként a határvidékeken, nagyobb összefüggő tömbben magyarok, németek, albánok, olaszok, valamint szétszórtan bolgárok, románok, szlovákok, ruszinok és cigányok éltek.²⁰ Az etnikailag homogén terek felbontására a hivatalos politika szerbek betelepítésével és az ottani népesség elüldözésével tett kísérletet. A békekonferencián elért sikereknek tehát hátulütője is volt, hiszen a szerbek nyakába szakadt az etnikailag rendkívül sokszínű, eltérő vallással, kulturális és történelmi hagyományokkal, valamint gazdasági fejlettséggel rendelkező területek egy államba történő szervezése, mely állandósította a feszültségeket, és magában hordozta a bukás veszélyét.

JEGYZETEK

1. Hajdú Zoltán (2008): A Kárpát-medence államosodási folyamatainak változásai és történeti földrajzi elemzésük. *Korall*. 2008/9. évf. 75–100.
2. Bibó István (1986): A kelet-európai kisállamok nyomorúsága. In: Válogatott tanulmányok. 2. kötet 1945–1949. Magvető Könyvkiadó, Budapest. 187–191.
3. Hajdú Zoltán (2007): The Formation of States and Division of Administrative Regions within the Balkans after 1990. In: Glatz Ferenc (szerk.): *The European Union, the Balkan Region and Hungary*. Europa Institut, Budapest. 135–144.
4. Hornyák Árpád (2004): A magyar–jugoszláv diplomáciai kapcsolatok 1918–1927. *FÓRUM*, Újvidék, 11.
5. Juhász József (1999): Volt egyszer egy Jugoszlávia. Aula Kiadó. Budapest. 14–30.
6. A 14 pont fordítását lásd Halmosy Dénes (szerk.): *Nemzetközi szerződések 1918–1945. A két világháború közötti korszak és a második világháború legfontosabb külpolitikai szerződései*. 2. kiad. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó és Gondolat Könyvkiadó. Budapest. 1983. 22–24.
7. Gulyás László (2005): *Két régió – Felvidék és Vajdaság – sorsa az Osztrák-Magyar Monarchiától napjainkig*. Hazai Térségfejlesztő Rt. Budapest. 2. fejezet 41–65.
8. Banac, Ivo (1992): *The National Question in Yugoslavia. Origins, History, Politics*. Cornell University Press. London. 124–140.
9. Hudson Kate (2003): *Breaking the South Slav Dream: The Rise and Fall of Yugoslavia*. Pluto Press. Sterling.
10. Lederer, Ivo (1963): *Yugoslavia at the Paris Peace Conference*. Yale University Press. New Haven. 3–78.
11. A határokról részletesen lásd Sallai János (2004): *Az államhatárok*. Press Publica Kiadó. Budapest.

12. Gulyás László (2005) i. m. 41–65.
13. Hornyák Árpád (2001): Baja, Bácska, Baranya. Szerb követelések a békekonferencián. *Rubicon*. XII. (2001) 8–9. sz. 57–60.
14. Mitrović Andrej (2003): *The Yugoslav Question, the First World War and the Peace Conference*. In: Djokić Dejan (szerk.): *In Yugoslavism: Histories of a Failed Idea 1918–1992*. Hurst & Co. Ltd. Glasgow.
15. Lederer, Ivo (1963) i. m. 129–131.
16. Hornyák (2004) i. m. 54–63.
17. Halmosy Dénes (1985): *Nemzetközi szerződések 1945–1982. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Gondolat Kiadó. Budapest. 75–104.* Hornyák Árpád (2001) *Baja, Bácska, Baranya. Szerb követelések a békekonferencián. Rubicon*. XII. (2001) 8–9. sz. 57–60.
18. Raffay Ernő (1990): *Trianon titkai, avagy hogyan bántak el országunkkal*. Budapest. 153.
19. Kocsis Károly (1993): *Egy felrobbant etnikai mozaik esete. Az etnikai konfliktusok történet-földrajzi háttere a volt Jugoszlávia területén. Teleki László Alapítvány. Budapest. 12–13.*
20. Romsics Ignác (2001): *A trianoni békeszerződés*. Osiris. Budapest. 231.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bibó István (1986): *A kelet-európai kisállamok nyomorúsága*. In: *Válogatott tanulmányok*. 2. kötet 1945–1949. Magvető Könyvkiadó, Budapest. 187–191.
- Banac, Ivo (1992): *The National Question in Yugoslavia. Origins, History, Politics*. Cornell University Press. London.
- Gulyás László (2005): *Két régió – Felvidék és Vajdaság – sorsa az Osztrák–Magyar Monarchiától napjainkig*. Hazai Térségfejlesztő Rt. Budapest. 2. fejezet 41–65.
- Hajdú Zoltán (2007): *The Formation of States and Division of Administrative Regions within the Balkans after 1990*. In: *Glatz Ferenc (szerk.): The European Union, the Balkan Region and Hungary*. Europa Institut, Budapest. 135–144.
- Hajdú Zoltán (2008): *A Kárpát-medence államosodási folyamatainak változásai és történeti földrajzi elemzésük*. *Korall*. 2008/9. évf. 75–100.
- Halmosy Dénes (szerk.): *Nemzetközi szerződések 1918–1945. A két világháború közötti korszak és a második világháború legfontosabb külpolitikai szerződései*. 2. kiad. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó és Gondolat Könyvkiadó. Budapest. 1983. 22–24., 75–104.
- Hornyák Árpád (2004): *A magyar–jugoszláv diplomáciai kapcsolatok 1918–1927*. FÓRUM, Újvidék.
- Hornyák Árpád (2001): *Baja, Bácska, Baranya. Szerb követelések a békekonferencián. Rubicon*. XII. (2001) 8–9. sz. 57–60.
- Hudson Kate (2003): *Breaking the South Slav Dream: The Rise and Fall of Yugoslavia*. Pluto Press. Sterling.
- Juhász József (1999): *Volt egyszer egy Jugoszlávia*. Aula Kiadó. Budapest. 14–30.
- Kocsis Károly (1993): *Egy felrobbant etnikai mozaik esete. Az etnikai konfliktusok történet-földrajzi háttere a volt Jugoszlávia területén. Teleki László Alapítvány. Budapest.*
- Lampe, John, R. (2000): *Yugoslavia as History. Twice there was a country*. New York, Cambridge University Press.
- Lederer, Ivo (1963): *Yugoslavia at the Paris Peace Conference*. Yale University Press. New Haven.
- Mitrović Andrej (2003): *The Yugoslav Question, the First World War and the Peace Conference*. In: *Djokić Dejan (szerk.): In Yugoslavism: Histories of a Failed Idea 1918–1992*. Hurst & Co. Ltd. Glasgow.
- Romsics Ignác (2001.): *A trianoni békeszerződés*. Osiris. Budapest.
- Raffay Ernő (1990): *Trianon titkai, avagy hogyan bántak el országunkkal*. Budapest.
- Sallai János (2004): *Az államhatárok*. Press Publica Kiadó. Budapest.